

2986

616.9

pu-28

616-9

ku - 28

ԲԻ Գ. ԽՈՉՈՑԻՆԵՆՑ

№ 12

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ

ԱԽՏԵՐ

Գրնն է 1 թուր.

Երկու խօսք.—Վենետիկյան ախտեր.
—Սիֆիլիս, որտ տարածումն ու բու-
ժումը.—Տղամարդու և կնոջ սուսու-
նակ.—Մեղանցի հասարակ բարքա-
րույն, հակուղ շանկր և բուրժոն, վե-
ներական ախտերի տարածումն, սո-
ցանից խոյս տալը.—Նախազգուշական
միջոցներ և խորհուրդներ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Եկեղարատպարան «ԵՊՈՍԿ» Մուգ. № 8.

1918

7010

ԹԺ. Վ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆՑ

№ 12

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐ

Երկու խօսք.—Վենետիկյան ախտեր.
—Վիճիլիս, սրա տարածումն ու բու-
ժումն.—Տղամարդու և կնոջ սուսու-
նակ.—Միզանցիի հասարակ բորբո-
քումն. Կակուղ շանկը և բուբոն, վե-
նետիկյան ախտերի տարածումն, սո-
ցանից խոյս տալը.—Նախազգուշական
միջոցներ և խորհուրդներ:

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Ներքարա-տպարան «ԷՊՕԽԱ» Մուգ. № 8.

1918

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԳ.

Լոյս ընծայելով ներկայ գրքոյկը, մեր նպատակն է տալ որոշ անհրաժեշտ տեղեկութիւններ սեռական հիւանդութիւնների, նոցա տարածման, նոցանից խոյս տալու և մատամբ էլ բուժման միջոցների մասին:

Վեներական ախտերը մի այնպիսի մեծ չարիք են, որոնցից պէտք է ըստ ամենայնի խոյս տալ: Մենք ուրիշ դէպքերում խցած ենք վեներական ախտերի հետեւանքների մասին և խորհուրդ ենք տւած այդ ախտերով հիւանդներին չամուսնանալ և առաջ չը բերել հիւանդոտ, վարտ, խեղճ ու կրակ սերունդ, որպիսին պէտք է տանջւէ, տառապէ իւր ծնողների մեղքի, անփութութեան պատճառով: Այժմ էլ կրկնում ենք, որ եթէ մէկը հիւանդացի է վեներական ախտով, նա բարոյական ոչ մի իրաւունք չունի ամուսնանալու, մինչև որ կատարելա-

47200-ա

32489-ա

12002

պէս չը բժշկէի, մինչև որ բժիշկը թոյլ
չը տայ:

Քանի քանի ընտանիքներ, քանի
քանի նոր ամուսնացած դեռ մեղրամ-
ուժ գտնուող կանայք հիւանդանուժ,
վարակուժ են իրենց ամուսիններից
վեներական շխտերով. միթէ այդ
թոյլատրելի է, միթէ այդ է պահան-
ջուժ քարոյականութիւնը:

Վերը խօսելով վարակածների ա-
մուսնութեան մասին, պէտք է աւե-
լացնեմ և այն, որ հիժէ որ և է մէկը
թիւրիմացութեամբ, հիւանդ լինելով
հանդերձ, ամուսնացել և կամ երբ նա
ամուսնանալուց յետոյ և վարակել է
սիֆիլիսով, այդպիսին իրաւունք չու-
նի երեխայ ունենալու, սերունդ ա-
ռաջացնելու:

Ինչով է մեղաւոր նորածին, անմեղ
երեխան, որ պէտք է տարիներ շա-
րունակ տանջէ իւր ծնողից ժառան-
գած հիւանդութեամբ և վերջն էլ դեռ
ծաղիկ հասակում սառը հողի մէջ
հանդիստ գտնէ: Այդպիսի ծնողները
կատարում են մահացու մեղք, սար-
սափելի օճիր:

Գրքոյկիս մէջ որոշ չափով բուժ-

ման միջոցների մասին խօսելով հան-
դերձ, պէտք է ասեմ, որ սեռական
հիւանդութիւններից ազատելու հա-
մար անհրաժեշտ է բժշկի հսկողու-
թեան տակ բժշկել, նրա խորհուրդ-
ներով և նրա անմիջական ցուցմունք-
ներով առաջնորդել:

Մենք փափաղում ենք տեսնել ամեն
մի մարդու առողջ, կայտառ, կենսու-
նակ. իսկ դրա համար անհրաժեշտ է ժո-
ղովրդականացնել բժշկականութիւնը:

Անցել են այն ժամանակներն, երբ
բժշկականութիւնն որոշ անհատների
ձեռքն էր տրւած իբրև մենաշնորհ.
այժմ պէտք է ամեն ոք բժշկականու-
թեան մասին որոշ գաղափար ունե-
նայ, մանաւանդ ծանօթ լինի առող-
ջապահութեան պահանջներին:

Ամենքս պէտք է աշխատենք հիւան-
դութեան դէպքերում անմիջապէս
կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել, բժշկի
ուժած բոլոր խորհուրդներին լրջօրէն
վերաբերւենք, իսկ մեր շրջապատը ա-
ռողջապահիկ պայմանների մէջ դնենք,
որպէսզի մենք և մեր ապագայ սե-
րունդն առողջ լինելով՝ կարողանանք
օգտաւէտ լինել թէ մեզ, թէ մեր ըն-

տանիքին և թէ այն հասարակութեան,
որի անդամն ենք կազմում:

Թղթի և ապագրութեան ներկայ
ճգնաժամի պատճառով ստիպւած էինք
կրճատել մեր նիւթի որոշ մասերը,
մանավանդ վիճակաւ ախտերի բազ-
մատեսակ բարդութիւնները, թողնե-
լով այդ ապագայում ապագրական
գործի աւելի բարեկաշիւ պայման-
ներում լոյս ընծայելու:

Բժ. Վ. Խաչատրեանց

1918 թ.

10-ին Սպրիլի.

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՍԽՏԵՐ

Վեներական են կոչոււմ այն վա-
րակիչ հիւանդութիւններն, որոնք անց-
նում են մէկից մի ուրիշին գլխաւո-
րապէս սեռական յարաբերութեան մի-
ջոցով: Այս կարգի հիւանդութիւնները
հետեւեալներն են՝

- 1) Սիֆիլիս
- 2) Կակուղ շանկը
- 3) Սուսունակ

ՍԻՖԻԼԻՍ*)

Սիֆիլիսը գիտութեան մէջ ինչպէս
որոշ հիւանդութիւն նկարագրուում

*) Մանրամասն տես իմ «Սիֆիլիս և 606»
գրքիսը:

է առաջին անգամ 15-րդ դարում, երբ նա Իտալիայում ինչպէս համաճարակ շատ մեծ ֆլաններ էր պատճառում: Ըստ Կումանոսի նկարագրութեան՝ սիֆիլիսը հետեւեալ կերպով էր որոշուում. սեռական գործարանի վրայ զրսից գոյանում էր վէրք, մարմնի վրայ տարածուում էին բծեր, կմախքն, առանձնապէս վերջաւորութիւնների ոսկորներն սկսում էին ցաւել: Ժամանակի բժիշկները թէև պարզ կերպով նկատել էին, որ հիւանդութիւնը առաջանում է կասկածելի սեռական յարաբերութիւնից, բայց և այնպէս շատերը չէին բաւականանում դրանով և գտնում էին ուրիշ մօմէնտներ, որոնք նպաստում էին հիւանդութեան տարածման:

Մինչև վերջին ժամանակներս, չը նայելով մասնագէտ բժիշկների գործ դրած ջանքերին, այնու ամենայնիւ անյայտ էր մնում սիֆիլիսի իսկական պատճառը. միայն 1905 թւին Շաու-

դինին յաջողեց գտնել սիֆիլիսի մանրէն՝ որ պտուտակածն և գունատ լինելու պատճառով սպիրոխէտա պալլիդա—*spirochaeta pallida* անունն է կրում: Այս պտուտակածն միկրօօրգանիզմը բաժանման միջոցով շատ արագ կերպով բազմանում է. նա կարճ ժամանակում որոշ մեծութեան հասնելուց յետոյ՝ բաժանուում է երկունոր սպիրոխէտների, որոնք մեծանալով կրկին բաժանուում են 4-ի, 8-ի, 16-ի, և այլն: Ահա այս մանրէները մտնելով մեր մարմնի մէջ առաջացնում են սիֆիլիսը:

Սպիրոխէտները մարմնի մէջ կարող են մտնել լորճնաթաղանթի (слизистая оболочка) և կաշու միջոցով, եթէ վերջինիս ամբողջութիւնը խախտւած է:

Վարակումը կարող է կատարւել՝ սեռական կամ արտասեռական կերպով և ժառանգաբար:

Սեռական կերպով կարելի է վարակ-

ւել սիֆիլիսիկներէ հետ յարարե-
րութիւն ունենալուց:

Ժառանգաբար՝ ծնողների միջոցով,
գիւ մօր արգանդում:

Արատանալան կերպով կարող է
հիւանդանալ ամեն մէկը կամ ուղղա-
կի, երբ նա սիֆիլիսիկների շրջանում
է գտնուում, և կամ անուղղակի: Ուղ-
ղակի կերպով սիֆիլիսը տարածւում
է մեծ մասամբ համընկերների միջո-
ցով, ծծկեր երեխաները ստնտուների
կամ մօր կրծքից շրթունքների միջո-
ցով, որոնց կաշին շատ յաճախ փոք-
րիկ ճեղքածներ է ունենում, որն և
ընդունում է սիֆիլիսի մանրէներին:

Շատ անգամ վարակւելուն պատ-
ճառ է հանդիսանում խօսելու ժամա-
նակ սիֆիլիսիկների բերանից ցայտող
թութքը, որն ընկնելով դիմացի մար-
դու աչքի կամ բերանի մէջ, առաջ է
բերում օրգանիզմի ընդհանուր վա-
րակումն:

Անուղղակի կերպով տարածւում է

զանազան իրերի միջոցով: Օրինակ
կերակրի անօթների, տեղաշորի, հա-
զուսաների, պապիրոսների մնացորդ-
ների, մօւնդատուկների, ատամների
խողանակների, լողարաններում վան-
նաների, սափրիչների և նազօղների
գործիքների միջոցով և այլն և այլն:

Սիֆիլիսի թոյնն ընկնելով մեր
մարմնի մէջ, ամենակարճ ժամանա-
նակամիջոցում, վարակում է ամբողջ
օրգանիզմը: Մօտաւորապէս մի շա-
բաթից մինչև մի ամսւայ ընթացքում
երևան է գալիս սիֆիլիսի առաջին
նշանը (Առաջին շրջան)՝ կոշտ շանկրը,
որը սկզբում շատ փոքր գնդաձեղի
մեծութեան կարմրագոյն ուռույցք է
ներկայացնում, նա շատ անգամ մե-
ծանալով դառնում է մինչև 2—3 կո-
պէկանոցի չափ: Կոշտ շանկրը դուրս
է գալիս վարակման տեղում:

Քիչ յետոյ վէրքի մօտ գտնւած
գեղձերն սկսում են իրանց մէջ առ-
նել սիֆիլիսի թոյնն, աշխատելով

նրանց ոչնչացնել, որից և այդ գեղ-
ձերը մեծանում ունչում են: Այնու-
հետև հետևում է երկրորդ շրջանը,
որը քայքայող յատկութիւն ունի օր-
գանիզմի վերաբերմամբ: Այդ շրջա-
նում հիւանդի մարմնի վրայ երևան
են գալիս զանազան մեծութեան բծեր՝
սկզբում բաց կարմրագոյն, ապա դառ-
նում են աւելի մուգ և շատ անգամ
էլ աւելի կապտաւուն. հիւանդի գլխի
մազերը, յօնքերն, արտաւանդներն
սկսում են թափւել. հիւանդը գլուխ է
գլխացաւ, որն առանձնապէս անկողին
մտնելուց սաստկանում է. սկսում է
նոյնպէս ոսկրացաւ: Այս շրջանում
հիւանդանում են և ներքին օրգաննե-
րից շատերը, ծածկւելով շատ անգամ
ուսոյցքներով, շատ հիւանդների մօտ
նկատելի է և եղունգների փլասւելը,
որոնք փչանալով ընկնում են, իսկ
դրանց տեղը գալիս են նոր, խորտ ու
բորտ, անկանոն և տգեղ եղունգներ:
Լեզւի վրայ երևան են գալիս մեծ ու

փոքր վէրքեր, որոնք սաստիկ ցաւ են
պատճառում լեզւի շարժումների ժա-
մանակ. հիւանդը չի կարողանում
բնական կերպով կերակուր ընդունել,
ծամել. նա ստիպւած է կլիզմայի կամ
խոզովակի միջոցով կերակրւել: Շատ
անգամ սարսափելի ցաւից հիւանդը
բերանը բաց է պահում, նա չէ կա-
րողանում ծնօտներն իրար մօտեցնել:
Այդ պատճառով էլ սիֆիլիտիկների
բերանից հոսում է առատութեամբ
առաջացած թուրքը: Այս բոլոր ախտա-
նշները (սիմպտոմները) կարող են
ժամանակաւորապէս անյայտանալ,
ապա կրկին երևալ, որ շատ դէպքում
փոփոխակի կրկնւում է: Ահա այս
շրջանն է, որ վարակման տեսակէտից
շրջապատողների համար ամենավտան-
գաւոր ժամանակն է ներկայացնում:
Սրան հետևում է սիֆիլիսի 3-րդ
շրջանը, որ վերջին հարւածն է տալիս
հիւանդ օրգանիզմին: Այս շրջանում
առանձնապէս փլասւում են նեարդա-

յին համակարգութիւնն ու ոսկորները. հիւանդն ստանում է պրօգրէսիվ՝ առաջընթաց անդամալուծութիւն (Paralysis progressiva), որդուղեղի չորութիւն (Tabes dorsalis), տեսողութեան խանգարումն:

Այս շրջանում սիֆիլիսիկն այլ ևս վարակման տեսակէտից վտանգաւոր չէ, ոչ շրջապատողներէ և ոչ էլ սերնդի վերաբերմամբ:

ՍԻՖԻԼԻՍԻ ԲՈՒԺՈՒՄՆ

Սիֆիլիսի բուժման համար մենք ունենք երեք գլխաւոր միջոցներ՝ սընդիկ, եօդ և «606» կամ սալվարդան.

Սընդիկը ընդունւած է շատ հին ժամանակներից և գործ է ածւում դանազան եղանակներով:

Գործածութեան ամենալաւ միջոցներից մէկը համարւում է սնդիկի լուծւածքի սրսկումն մաշկի տակը:

Այս նպատակի համար վերցնում են՝

Սուլէմա	0,1 գրամ	Rr. Sublimati	0,1
Աղ	1,0 գրամ	Natr. chlor.	1,0
և լուծում են 10,0 գրամ		Aq. destie.	10,0
ջրի մէջ			

Այս լուծւածքից ըստ բժշկի հայեցողութեան շաքաթական մի բանի անգամ սրսկում են մի գրամ (պրօվացի շարիցի միջոցով մօտ 30—40 անգամ):

Սրսկումները սովորաբար անում են նստատեղի մկանունքների մէջը, սովորականից աւելի մեծ ասեղով, որպէսզի գեղը աւելի խորը կարելի լինի ներդրակել. ապա սրկսած վայրը քիչ պէտք է մերսել:

Սրսկման համար գործ են ածւում նոյնպէս սնդիկի այլ բաղադրութիւններ, սակայն ինչպէս նոցա մասին, նոյնպէս և սրսկման մանրամասնութիւնների մասին մենք չենք խօսի, ի նկատի առնելով այն, որ հիւանդներն իրենք առանց բժշկի չը պէտք է օգտւեն վերոյիշեալ բաղադրութիւն-

ներեց այլ անհրաժեշտ է դիմել բը-
ժըշկի խորհրդին և այն էլ, եթէ հնա-
րաւոր է, մասնագէտ բժշկի:

Մնդիկը կարելի է տալ նոյնպէս հա-
պերի միջոցով և կամ ինչպէս սուլե-
մայի լուծւածք. պէտք է յիշեմ որ
այս ձևով մնդիկը երկար ժամանակ
չի կարելի գործ ածել, որովհետեւ սո-
վորաբար կարճ ժամանակում առաջ
է դալիս ստամոքսի և աղիքների գոր-
ծունէութեան խանգարումն:

Չմոռանամ յիշելու, որ վերոյիշեալ
դեղերի գործածութեան ընթացքում
անհրաժեշտ է առանձնապէս ուշ
դարձնել բերանի և տառնների լնդեր-
քի առողջապահութեան, ամեն օր ա-
տառներն և լնդերը մաքրել խոզանա-
կով (щетка), բերանը յաճախակի ո-
ղողել բէրտօլէանան աղի լուծւածքով
($\frac{1}{2}$ փոքր թէյի գդալ մի բաժակ ջրի
մէջ), վերմանդանական կալիով և կամ
սովորական աղի լուծւածքով:

Լնդերքի բորբոքման դէպքերում

լաւ է ազդում նոյնպէս եօդ քսելը
(смазывание): Եթէ հիւանդը փչացած
ատառներ ունի և մանաւանդ ատառ-
ների արմատներ, այդպիսիները պէտք
է անպատճառ դուրս հանեն: Արգել-
ւում է նոյնպէս դեղերի գործածու-
թեան ընթացքում ծիւնը:

Նողի Դործածութիւնը: Միֆիլիսի
բուժման համար մեծ դեր է կատա-
րում նոյնպէս եօդային կալին (iodi-
стый калий—մանիշային կալին),
մանաւանդ հիւանդութեան երբորդ շըր-
ջանում և զանազան բարդութիւնների
ժամանակ՝ գլխացաւի, խիստ յօդա-
ցաւերի և ընդհանրապէս երբ սիֆի-
լիսը ընդունում է ծանր կերպարանք:

Սովորաբար տալիս են 4 գրամ եօ-
դային կալի 200 գրամ ջրի մէջ լու-
ծած, հացի գդալով, օրական 2 կամ 3
անգամ կաթի հետ, ուտելուց յետոյ:

Պակասարեւն սիֆիլիսիկներին օդ-
տաւէտ է եօդը նշանակել կրկաթի

32489-69

կամ մկնդեղի (мышьякѣ) և ձկան իւղի հետ:

Մնդիկով բուժման եղանակներէց մէկն է և շփումն (втираніе) սնդիկային իւղով (սնդիկի և խոզի ճարպի հաւասար մասերից բաղկացած խառնուրդ):

Շփումը կատարուում է զանազան եղանակով. ամենից յարմարն և ընդունւածը հետեւեալն է՝ առաջին օրն շրփում են ձախ ոտը, երկրորդ օրը աջ ոտը, 3-դ օրը մէջքը, 4-րդ օրը կրծքներն, իսկ 5-դ և 6-դ օրը հիւանդն ընդունում է լողարան: Ամեն անգամ պէտք է շփել 4—5 գրամ վերոյիշեալ սնդիկային իւղից (ртутная мазь):

Շփումը պէտք է կատարէ հմուտ ֆելդշեր, որը նախ և առաջ պէտք է մարմնի որոշ մասը տաք ջրով և օճառով մաքուր լւանայ, ապա չորացնելով այդ տեղը՝ սկսէ շփման պորժողութիւնը: Շփումը կատարուում է մինչև այն ժամանակ, երբ իւղի փայլը չբանում է և մաշկն ընդունում է մո-

մի դոյն՝ առանց փայլի: Այս եղանակով բժշկումը պէտք է կատարել մօտաւորապէս 4—5 շաբաթ, որից յետոյ պէտք է ընդհատել:

Եթէ բուժման ընթացքում սկսւում է ստամոքսի խանգարումն՝ լուծումն, պէտք է շփումն ընդհատել և կամ փորձել իւրաքանչիւր 2—3 շփումից յետոյ ընդունել տալ լողարան և մի օր հանգիստ:

Երբեմն մասնագէտներն ստիպւած են լինում սնդիկի փոխարէն դիմել բէզորբինի. սովորաբար բէզորբինի դիմում են այն դէպքերում, երբ հիւանդի մաշկը բորբոքւում է սնդիկի վերոյիշեալ իւղից:

Կան սնդիկով բուժման և այլ բազմաթիւ եղանակներ:

Մնդիկով բուժումը պէտք է տեւէ մօտաւորապէս 4—6 շաբաթ, որից յետոյ պէտք է մօտ 3 ամիս ընդմիջումն անել, որպէսզի այդ ժամանակի ընթացքում սնդիկը հիւանդի մարմ-

նից դուրս գայ: Սովորաբար այս 3 ամսւայ ընդմիջումից յետոյ կրկին երեան են գալիս սիֆիլիսի նշանները. այդ ժամանակ պէտք է կրկին դիմել բուժման նոյն եղանակով, ինչպէս և առաջին անգամ, եթէ նոյն իսկ հիւանդագին նշաններն էլ չը լինեն: Մի քանի սիֆիլիզոլոգներ պահանջում են 6 ամսից յետոյ կրկին բուժման պրօցէդուրան կրկնել, եթէ նոյն իսկ սիֆիլիսի կրկնման ոչ մի նշան անգամ չը լինի և եթէ արեան քննութիւնը (վասսէրման) բացասական հետեանքներ է տալիս, այսինքն երբ արեան մէջ չեն գտնուում սիֆիլիսի սպիրօխէտները:

Եթէ ժամանակի ընթացքում յանկարծ երեան են գալիս սիֆիլիսի նշաններ, անմիջապէս պէտք է կրկնել անգիկի բուժումն նոյն օրէնքներով, ինչ որ վերը ասացինք առաջին նշանների ժամանակ:

Է Կ Ր Լ Ի Ն Ե Ա Ն «606»-Ը

Մնգիկի և եօդի բուժումը տեւում է երկար ժամանակ և երբեմն էլ առանց բաւարար հետեանքների, ուստի մասնագէտ-գիտնականները շատ վաղուց փորձեր էին անում գտնելու որ և է այլ՝ աւելի յարմար միջոց: Այս բանը վիճակւած էր հռչակաւոր գիտնական Էրլիխին, որ երկար ժամանակ նւիրւած էր քիմիօթէրապիային որը և գտաւ «606*»)»-ը:

Էրլիխը «606»-ի գիւտը և ազդեցութիւնը հետեանալ կերպով է բացատրել վէննայի բժիշկ Գլադշերին:

«Դուք գիտէք թէ ես ինչի եմ ձգտում իմ քիմիօթէրապիայով. չէ՞ որ կան շատ հիւանդութիւններ, որ ոչ մի շիջուկով չեն բժշկուում. այդ տեսակ հիւանդութիւնների համար բժշկականութիւնը պէտք է ձգտէ գտնե-

*) Այս մասին տես իմ «Սիֆիլիս և Հաթա-Էրլիխեան 606» գրքիկը:

լու այնպիսի մի նիւթ, որը կարողանաւ ոչնչացնել վերոյիշեալ հիւանդութիւններէ դրդիչ բակտէրիաներէն, առանց իրեն՝ օրգանիզմին վնաս պատճառելու։ Այս նպատակէն հասնելու համար անհրաժեշտ է մի այնպիսի նիւթ, որ ունենայ որոշ նմանութիւն, փոխադարձ ձգողութիւն և այդ պարագիտներին միանող յատկութիւն։ Ահա այդպիսի նիւթը կարող է անվնաս դարձնել յիշեալ մանրէները։ Երկար տարիների փորձառութիւնից յետոյ ես եկել եմ այն եզրակացութեան, որ որոշ կարգի վարակիչ հիւանդութիւններն, ի միջի այլոց և սիֆիլիսը, փոխադարձ ձգողական և միացող յատկութիւն ունին, երեքատոմեան մկնդեղի միաւորութեան։ Դետնելով այս, մնում էր առաջ բերել մի այնպիսի բաղադրութիւն, որն, օրգանիզմին առանց վնաս պատճառելու, ոչնչացնէր սիֆիլիսի մանրէները։ Ահա այդպիսի մի առանձնայատկու-

թիւն ունի դիօքսի դիամիդո-արգէնօբէնզօլ պրեպարատն, որը «606» է անւանւած։ Գոնէ մինչև այժմ արած փորձերը ցոյց են տալիս, որ վերոյիշեալ «606»-ը ոչնչացնում է սպիրոխէտա պալլիդաներին առանց օրգանիզմին վնաս պատճառելու, դրանից յետոյ անհրաժեշտ էր էքսպերիմենտներ անել կենդանիների վրայ և ապա փորձեր մարդկանց վերաբերմամբ։

«Քիմիօթէրապիան», որ ձգտում է մի հարւածով ազատել մարդկանց ծանր վարակիչ հիւանդութիւններից, նման է խիբուրդլային, մի դէպքում խիբուրդիական դանակն է գործում, հեռացնելով հիւանդ մասերն անողջ օրգանիզմից, միւս դէպքում քիմիական դանակն է հանդէս գալիս, մեղցնելով ոչնչացնում օրգանիզմը քայքայող պարագիտներին։ Երկու միջոցներն էլ որոշ դէպքերում կարող են երկկողայի հանդիսանալ, և եթէ խիբուրդիան այսօր այդքան մեծ յառա-

Ղադիմութիւն է արել, շնորհիւ նրան՝ որ նա ընդհանրութեան օգտի համար չէ վախենում բիսկներ անելուց, այսպէս և քրիմիօթէրապիան, եթէ մի նիւթից բազմաթիւ էքսպերիմենտներ անելով՝ եկած ենք այն հղրակացութեան, որ այդ նիւթն իրօք ընդունակ է հազարաւոր մարդկանց բժշկելու ծանր անբուժելի հիւանդութիւններից, այդ դէպքում բարոյական սլարտականութիւն է գրւում որոշ բիսկ անել, քան թէ թողնել հիւանդին իր բազդին: Ինքն ըստ ինքեան հեշտ չէ այդպիսի մի պատասխանատւութիւն յանձն առնել, բայց առանց դրան անմիտ կը լինէր բժշկականութիւնը...

Առաջին և ամենագլխաւոր հարցը, թէ ինչ աղդեցութիւն ունի «606»-ը սիֆիլիսի մանրէների՝ սպիրօխէտա պալլիդաների վերաբերմամբ, ինչպէս վերը յիշեցինք նա միանգամայն ցանկացած արդիւնքն է տալիս—ոչնչաց-

նելով ամենակարճ ժամանակամիջոցում սպիրօխէտա պալլիդաներին:

Այա առաջ է գալիս մի ուրիշ հարց, թէ ինչ կողմնակի զնասկար ազդեցութիւն է անում «606»-ը կենդանի օրգանիզմի և նրա օրգանների վերաբերմամբ: Ինքը էլլիխը հաստատում է, որ միմիայն սիֆիլիսով հիւանդ օրգանիզմին 0,4—0,6 գրամ պրէպարատը կողմնակի ոչ մի վատ ազդեցութիւն չունի: Մի քանի բժիշկներ նկատել են, որ 0,6-ից աւելի մեծ դոզաները վատ ազդեցութիւն են անում սրտի վրայ: Դօքտօր Տիքը նկատել է «606»-ի սրսկումից յետոյ տեսողութեան թեթիւ թուլութիւն, որը շուտով է անցել: Ուրիշ շատ կլինիցիտա պրօֆէսօրներ հաստատում են, որ «606»-ը ոչ մի վատ ազդեցութիւն չէ անում տեսողութեան վրայ, նոյնիսկ շատ դէպքերում սիֆիլիսից թուացած աչքի տեսողութիւնը, նոր դեղի սրսկումից յետոյ, սկսել է զօրեղանալ:

Այն հարցը, թե՛ կարող է «606»-ը թունաւորումն առաջ բերել, որոշւած է բացասական կերպով և որ մինչև այժմ նկատելի չեն եղել թունաւորման դէպքեր, և թե՛ երևացել են շատ թոյլ թունաւորման նշաններ, դա էլ հետացւած է վերակազմւած «606» XXIII: Ըստ Լօկէմանի փորձերի՝ «606»-ը դուրս է գալիս օրգանիզմից մէզի միջոցով. առանձին հեռանքներ նկատելի չեն եղել: «606»-ով սրսկւած հիւանդների մէջը չի ունեցել ոչ շաքար և ոչ էլ սպիտակուցային նիւթեր:

Ըստ դօքտօր Գիրշֆէլդի քննութեան՝ պէտք է որ «606»-ի սրսկումից անմիջապէս յետոյ՝ արեան սպիտակ գնդակների թիւն անցողական կերպով աւելանալիս լինի:

Առանձնապէս բարեբար ազդեցութիւն է անում թոքախտաւոր սիֆիլիտիկների վրայ, որոնց շատ անգամ սնդիկը վատ ազդեցութիւն էր անում. այժմ Հաթա-էրլիխեան նոր պրեպարատը

բաւար արականցում է նրանց հազն ու թեթեւացում կատարը, եթէ միայն հիւանդը բոլորովին ուժաստատ չէ եղած թոքախտից...

Առայժմ կարելի է ասել, որ «606»-ը միակն է և գերագոյնն եղած բոլոր միջոցներից: Այնտեղ, ուր սնդիկը և եօղը անգոր էին, «606»-ը իւր բուժիչ յատկութիւնն է ցոյց տալիս: Մծկեր երեխաներն, որոնք հալ ու մաշ լինելով մահւան գիրկն էին ընկնում, այժմ ամենակարճ ժամանակում ազատւում են սիֆիլիսից, իրենց «606»-ով սրսկւած մօր կաթն ընդունելով: Մի քանի դէպքերում էրլիխի «606»-ի սրսկմամբ բոլորովին անցել է սիֆիլիսից առաջացած և երկար ժամանակ գոյութիւն ունեցող դեղնացաւը:

Վերջին ժամանակներս, ինչպէս պատերազմի թատերաբեմերում նոյնպէս և թիկունքում բժիշկների մեծագոյն մասը հաստատեցին, որ «606»-ը բու-

Ժիչ ազդեցութիւն ունի անդրադարձ տիֆի վերաբերմամբ:

Վերջապէս չը պէտք է մոռանալ «606»-ի այն զլխաւոր յատկութիւնը, որ սրա բժշկութեան ընթացքը՝ սըբակումը տեսւմ է ոչ աւել, քան մի քանի րոպէներ:

Եղան մի երկու կլինիցիստներ, որոնք ուղում էին ուրանալ «606»-ի փառքն և բերում էին պատահական դէպքեր, որ մահով էին վերջացած և կամ ցոյց էին տւած բէցիդիվ (հիւանդութեան վերսկսում):

Բէցիդիվի համար ինչպէս ժամանակին երլիսը, նոյնպէս և ուրիշ մասնագէտ սիֆիլիսոլոգներ այժմ պնդում են, որ պատճառը մեծ սասամբ դեղի անհամապատասխան քանակն է, որ սխալ է վերցնել փոքր զօգաներ: Շատ բժիշկներ առաջին փորձերն անելիս՝ երկիւղ են կրել սրսկելու 0,5—0,6 գրամ և վերցրել են միայն այդ քանակի կէսը. դրան

իրեւ հետեանք պատահել են բէցիդիվներ. բացի սրանից՝ մասամբ էլ պատճառ են եղել դեղի պատրաստելու կամ սրսկելու որոշ տեխնիքական սխալները:

Այսպիսի պատահական դէպքերը, չեն կարող ոչնչացնել «606»-ի մեծ նշանակութիւնը: Ասացէք խնդրեմ խլօրօֆօրմն, որ խիբուլգներէ աջ ձեռն է ներկայացնում, քիչ անախորժութիւնների պատճառ է հանդիսանում և միթէ դեղամատեաններից պէտք է ջնջել խլօրօֆօրմ անունը կամ ուրանալ նրա անհրաժեշտութիւնը:

Հաթա-էհրլիխեան նոր պրեպարատը բաց դեղնագոյն փոշի է, որը լուծելով որոշ հեղուկների մէջ սրսկում էին զլխաւորապէս նստատեղի մկանունքների կամ մէջքի վրայ, թիակների մէջ տեղը, իսկ այժմ սրսկումն ուղղակի արիւնադարձ անօթների միջը: Առաջներում երբ տեղը մկա-

նունքներն մէջ էին սրսկում հիւանդ-
ները սաստիկ ցաւ էին զգում սրսկած
տեղերում, որ տևում էր մի քանի
օր. տաքութիւնը հասնում էր մինչև
38,5. պուլսն արագանում էր, սիրտը
խառնում, պատահում էր և փրս-
խումն: Այս բոլոր երևոյթներն, այ-
սօր զգալի կերպով պակասած են,
շնորհիւ դեղը լուծելու եղանակի կա-
տարեկադործման և էհրլիխի նոր վե-
րակազմած սալվարդանի: 606» սըրս-
կումից 24 ժամ յետոյ պարզ կերպով
նկատելի է լինում սիֆիլիսի կոշտե-
րի փափկանալն, իսկ կարճ ժամանա-
կից յետոյ բոլորովին անցնում են:

ՍՈՒՍՈՒՆԱԿ

Սուսունակը վարակիչ սեռական հի-
ւանդութիւն է, որը տարածւում է սե-
ռական յարաբերութեան միջոցով. սա
ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ միզանցքի մա-
ղասամաշկի բորբոքումն, Նայսէրի
գօնօկօկ կոչւած բակտերիայով:

Նայսէրի գօնօկօկը կարելի է տես-
նել մանրադիտակի միջոցով, եթէ
մենք քննութեան առնենք միզանցքից
հոսող թարախը. 'երբեմն միզանցքից
հոսող թարախը գօնօկօկներ չի պա-
րունակում և բորբոքումն կարճ ժա-
մանակից անցնում է. այսպիսի գէպ-
քերում իհարկէ մենք ոչ թէ սուսու-
նակի հետ գործ ունենք այլ միզանցքի
հասարակ բորբոքման, որը յաճախ
պատահում է եթէ սեռական յարա-
բերութիւնը կատարւում է կնոջ ամ-
սեկանի ժամանակ, ուրիշ գէպքերում
կեղառտութիւնից, իսկ երբեմն էլ
մրսելուց:

Եթէ մէկը նկատում է սուսուռնակի ախտանիշեր, բայց ուշադրութեան չի անում և անմիջապէս բժշկի չի դիմում, ենթադրելով թէ գուցէ հասարակ, ոչ սուսուռնակային բորբոքումն է, այդպիսին կատարում է մեծ սխալ և կարող է մեծապէս դուժել և զոհ գնալ հիւանդութեան:

Ընդհանուր առմամբ պէտք է ասեմ որ սուսուռնակը ոչ թէ միայն սեռական անդամի հիւանդութիւն է, այլ ամբողջ օրգանիզմի, մանավանդ սկզբի օրերում երբ վարակածը իրեն ամբողջ մարմնով հիւանդ է զգում:

Սուսուռնակով մի անգամ հիւանդացուը չի ապահովում կրկին անգամ հիւանդանալուց, եթէ նա դարձեալ յարաբերութիւն ունենայ սուսուռնակով հիւանդ անհատի հետ:

Սուսուռնակով վարակում են ինչպէս աղամարդիկ նոյնպէս և կանայք:

Եթէ սուր սուսուռնակը ժամանակին չենք բժշկում, այն ժամանակ նա ընդունում է խրոնիքական ձև. գոնօկոնիքը կարող են տարածել մարմնի այլ օրգանների մէջ և շատ ծանր բարդութիւններ առաջ բերել:

ՏՂԱՄԱՐԴՈՒ ՍՈՒՐ ՍՈՒՍՈՒՆԱԿ

(Острый трипперъ мужчинъ.)

Տղամարդու սուր սուսուռնակի ախտանիշները սկսում են վարակումից՝ կասկածաւոր անհատի հետ յարաբերութիւն ունենալուց, մօտաւորապէս 2—4 յետոյ, իսկ երբեմն էլ այդ նշաններն կարող են առաջ գալ աւելի ուշ:

Սկզբնական ախտանիշերն են՝ միզանքի քոր գալն, մանավանդ միզանքի ծայրում, որը միզելու ժամանակ փոխում է ցաւի: Միզանքի ծայրը քիչ կարմրում, ուռչում է, որտեղից երևում է քիչ քանակութեամբ լորձիւնանման թարախ, որը մի կրկու օր յետոյ բաւական առատանում և սկսում է կաթ-կաթ հոսել միզանքից. հիւանդը յաճախակի ուզում է միզել, որի ժամանակ սաստիկ ցաւ է զգում: Այնուհետև քանի՜ զնում միզանքի ցաւը աւելի խստանում է, մանաւանդ տոնանդամի լարման ժամանակ. առ-

նանդամի խիստ լարումից և դրան հետևող ցաւից հիւանդը գիշերները չի կարողանում քնել: Այս բոլոր երեւոյթներ Յ-դ շարթից սկսած թուլանում են, մանաւանդ եթէ բուժման հետ միասին հիւանդը կանոնաւոր, նօրմալ կեանք է վարում, թարախը և ցաւը պակասում են և այդպիսով հիւանդը աստիճանաբար առողջանում է:

Այս ձևի թեթև սուսուռնակը շատ հազւագիւտ է. սովորաբար 4-րդ շաբթում ոչ թէ միայն վարակւածն առողջանում է, այլ ընդհակառակն, մանաւանդ եթէ հիւանդը չի բժշկւում, հիւանդութիւնը՝ սուսուռնակը կամաց-կամաց փոխւում է խրոնիքական ձևի, երբեմն էլ առաջ են գալիս զանազան բարդութիւններ:

Այժմ տեսնենք ինչու՞մն է կայանում սուսուռնակի խրոնիքական եղանակը:

ՏՂԱՄԱՐԴՈՒ ԽՐՕՆԻԲԱԿԱՆ ՍՈՒՍՈՒՆԱԿ

(Хронический трипперъ мужинны)

Խրոնիքական սուսուռնակն առաջ է գալիս սուր սուսուռնակից, երբ հիւանդութեան սուր նշանները թուլանում են և բորբոքւած միզանցքի պատերը սկսում են առողջանալ, բացի որոշ սահմանափակ մասերից, որտեղ բորբոքւած դրութիւնը շարունակւում է մնալ և երբեմն էլ անցնում է միզանցքի յետին մասերին:

Խրոնիքական սուսուռնակի տխտանիշները հետևեալներն են. հիւանդի մէջը պարունակւում է կարճ զանազան ձևի թելեր, միզանցքից հոսում է երբեմն շատ, երբեմն աննշան քանակութեան լորձիւն, որը մանաւանդ առաւօտները նկատւում է միզանցքի մէջ. երբեմն այդ լորձիւնը խառն է լինում թարախի հետ, եթէ որևէ պատճառով բորբոքումն խստացած է, որի հետ միասին

մէջն էլ ընդունում է զպտոր տեսք: Խրօնիքական սուտունակի ժամանակ յաճախ զգացւում է ջոր միզանցքի մէջ, որը երբեմն փոխւում է նոյն իսկ ծակոցի՝ ցաւի. նոյնը զգացւում է և վերջապէս:

Խրօնիքական սուտունակը որոշելու համար, առաւօտն անկողնից բարձրանալուց պէտք է միզել մաքուր բաժակի մէջ. մէզը անցնելով միզանցքի մէջով լւանում է նրա բորբոքւած զտաները և այդպիսով բաժակի մէջ հաւաքւած մէզում երևան է գալիս միզանցքի բորբոքւած մաղաստմաշկից արտադրւած լորձիւնը, որից և ընկնելով կարելի է որոշել թէ այդ լորձիւնը թարախախտոն է թէ ոչ: Թարախախտոն լորձիւնով մէզը պղտոր է լինում, իսկ եթէ միայն լորձիւն է լինում, այն ժամանակ մէզը թափանցիկ է, ըայց պարունակում է թելեր և ամալանման լորձիւնը լողում է մէզի մէջ. պէտք է յիշել որ թելերը սովա-

րաբար բաղկացած են լինում թարախի մանր գնդակներէց և դոնօկօններէց:

Շատ յաճախ մէզը ոչ շատ պղտոր է լինում և ոչ էլ բարդովին թափացիկ, այլ միջին տեսք ունի. սա ընդհանրապէս կախւած է միզանցքի բորբոքման աստիճանից և ընթացքից: Վերջ յիշեցի, որ դեռ ևս սուր սուտունակի ժամանակ երբեմն բորբոքումն՝ զարակումն անցնում է միզանցքի յետին մասը. որոշելու համար թէ բորբոքումը միայն միզանցքի առաջի մասումն է թէ յետին մասին էլ է անցած, սովորաբար հետևեալ միջոցին են դիմում:

Առաւօտեան երբ հիւանդը անկողնից բարձրանում է, պէտք է քիչ քանակութեամբ միզէ մաքուր բաժակի մէջ և յետոյ կրկին միզէ մի ուրիշ բաժակում. եթէ միայն առաջին բաժակի մէջն է պղտոր և կամ պարզ լինելով հանդերձ պարունակում է թելեր, իսկ

երկրորդ բաժակինը բոլորովին պարզ է, այն ժամանակ ակնյայտնի է, որ միայն միզանցքի առաջին մասն է բորբոքւած՝ վարակւած. իսկ եթէ թէ առաջին և թէ երկրորդ բաժակի մէջն է պղտոր և կամ պարունակուած է առսուռնակի թելեր, այն ժամանակ պարզ է, որ ամբողջ միզանցքն, այսինքն և յետին մասն է վարակւած:

Այս երևոյթը պարզ հասկանալու համար աւելորդ չեմ համարում կարճ կերպով բացատրել՝ երկրորդ բաժակի մէջի պղտորման պատճառը:

Միզանցքը իւր մէջաւելում՝ կիսում ունի մի թաղանթ՝ փեղկ, որը միմիայն միզելու ժամանակ բացւում է զէպի դուրսը, իսկ միզելուց յետոյ կրկին ծածկւում է. միզանցքի միջի առջ փեղկը միզանցքը բաժանում է երկու մասի՝ առջևի և յետևի: Եթէ միայն միզանցքի առջևի մասն է բորբոքւած, այն ժամանակ գիշերուայ ընթացքում արտադրւած լորձիւնը կամ

թարախը մնում է միզանցքի առջևի մասում, որը և միզելուց լացւում է և թափւում առաջին բաժակի մէջ, իսկ երկրորդ բաժակում միզելուց ստացւում է միզափամփուշտի մաքուր մէզը, որ հոսելով արգէն մաքրւած՝ լացւած միզանցքով թափւում է բոլորովին պարզ դրութեամբ:

Իսկ եթէ միզանցքի յետին բաժինն է վարակւած, այն ժամանակ գիշերուայ ընթացքում այդ մասի արտադրւած լորձիւնը և թարախը հոսում են միզափամփուշտի մէջ և այդպիսով պղտորում փամփուշտի մէջ եղած բոլոր մէզը, որից էլ թէ առաջին բաժակում և թէ երկրորդում ստացւում է պղտոր մէզ:

Կան և այլ զանազան մասնագիտական միջոցներ, որոնցով բժիշկները կարողանում են որոշ կերպով հաստատել միզանցքի բորբոքւած մասը. սոցա մասին խօսելու կարիք չկայ, քանի որ բաւական բարդ գործողութիւններ են և մասնագէտի գործ:

Խրօնէքական սուսուռնակն երբեմն սուր կերպարանք է ստանում, երևան են դալիս սուր սուսուռնակի ախտանիշներ՝ ցաւ, լորձիւնի կամ թարախի հոսումն, առնանդամի լարումն, յաճախակի միգիւռ ցանկութիւն. այս ախտանիշները շատ անգամ իրենք իրենց անցնում են, որպէսզի կրկին երևան գան մի քանի ժամանակից յետոյ:

Այժմ անսնենք ինչպէս պէտք է բժշկել սուսուռնակը:

Բուժումն.— Ինկատի առնելով որ սուսուռնակը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ միզանցքի բորբոքումն, հետեապէս պէտք է ուղարկութեան առնել առնանդամի հանգիստ դրութիւնը, քանի որ բոլոր բորբոքումների ժամանակ պահանջուած է ընդհանրապէս ամբողջ մարմնի և մասնաւորապէս համապատասխանող օրգանի հանգիստ դրութիւնը, առանց որի բուժումն չի տալ ցանկացած արդիւնքը:

Հիւանդը պէտք է հաւատարմացած լի-

նի, որ իւրաքանչիւր մի աւելորդ շարժում պատճառ է լինում սուսուռնակի բարդւելուն, աւելի խորը թափանցելուն և դժարարոյժ դառնալուն: Արգելուած է ինչպէս հեծանիւով (վէլօսիպէդ), ձիով, նոյնպէս և ոտով շրջելը, պարելը, կանգնած որ և է գործ կատարելը և այլն. մի խօսքով մարմնի ընդհանուր հանգիստ:

Բուժման ընթացքում ոչ միայն սեռական յարաբերութիւնն է արգելւում, այլ և պէտք է խոյս տալ սեռական գրգռութից, առնանդամի լարումից, որը զլխաւորապէս դիշերներն է լինում: Որպէսզի առնանդամը և ընդհանրապէս սեռական մասերը չառանան և գրգռեն, պէտք է քնել հով՝ ոչ տաք անկողնի մէջ. փափուկ տեղաշորերը, վերմակները պէտք է մի կողմը թողնել. պէտք է խոյս տալ զանազան գրգռող թթու, կծու կերակուրներից և ժանտանդ տալոհոլային խմիչքներից:

Իբրև իմիջք կարելի է գործ անել թէյ, թոյլ սուրճ կաթով, ջուր և այլն. ընդհանրապէս պէտք է նկատի առնել, որ մեծ քանակութեամբ անփնաս խմիչքների (օրինակ թէյ կաթով) գործածութիւնը անհրաժեշտ է, որպէսզի կարելի լինի առաջ բերել բաւականաչափ մէզ: Մէզի առատութիւնը այն տեսակէտից է հարկաւոր, որ միզանցքի բորբոքած և անդադար թարախ արտադրող պատերը լւացեն. և մասամբ մաքրեն զօնօկօկից և թարախից:

Սուսուռնակի բուժման, գլխաւոր պայմաններից մէկն է միզանցքի սրբուկումն, որն արդելում է միայն այն ժամանակ, երբ սուր սուսուռնակի ընթացքում երևան են գալիս զանազան բարդութիւններ, մանաւանդ առաջին օրերը, երբ յաճախ միզանցքը չափազանց բորբոքած է լինում: Նախ քան սրսկման համար գործ ածող դեղերի

մասին խօսելը՝ մի քանի խօսքով բացատրեմ սրսկման եղանակը:

Սրկումն սովորաբար կատարւում է սկզբում օրական 2—3 անգամ, իսկ յետոյ սրսկման թիւը կարելի է հասցնել մինչև օրական 4—5 անգամի: Ներկայիս բժիշկներից շատերը խորհուրդը են տալիս սրսկումն կատարել Տարնովսկու շարիցով (спринцовка проф. Тарновского), որը բովանդակում է 5 գրամ հեղուկ: Պէտք է ուշ զարձնել, որ շարիցը մաքուր լինի (խնամքով պահել մաքուր կտորի մէջ փաթաթած): Դեղատան մէջ պատրաստած լուծւածքից մօտ 10 գրամ պէտք է անել բանկայի մէջ (դեղատանից դեղի հետ տրւում է այդ նպատակով յատուկ անօթ-банка), որտեղից զուշութեամբ շարիցի մէջ հաւաքելով հեղուկ-դեղը՝ պէտք է նայել, որ շարիցը բոլորովին լիքը լինի և ազատ տարածութիւն չմնայ՝ այսինքն օդի փամփուշտներ չ'գոյանան. ապա ուղղելով

աջ ձեռքով շարիցի ծայրը միզանցքի բացւածքին՝ ձախ ձեռի երկու մատով սեղմում են միզանցքի ծայրի պատերը շարիցին և զգուշութեամբ կամաց-կամաց աջ ձեռքով սրսկում են շարիցի միջի հեղուկը միզանցքի մէջ. ապա շարիցը հեռացնում են միզանցքից, իսկ ձախ ձեռի երկու մատով շարունակում են սեղմել առնանդաթի ծայրը, որպէսզի սրսկած հեղուկը դուրս չցայտէ. այդ դրութեամբ պէտք է մօտաւորապէս 4—5 րոպէ պահել, որից յետոյ մատերը բաց են թողնում, որով և սրսկած հեղուկը անմիջապէս դուրս է ցայտում:

Չմոռանամ յիշելու, որ իւրաքանչիւր սրսկումից առաջ՝ պէտք է միզել, որպէսզի միզանցքը մաքուր է թարախից, այլապէս շատ երկիւղալի է այս թարախը, որովհետեւ սրսկման ժամանակ միզանցքի միջի եղած վարակիչ թարախը մղւում է զէպի միզանցքի յե-

տին մասը, որով և վարակումն աւելի խոր է տարածւում:

Շատ մասնագէտներ խորհուրդ են տալիս իւրաքանչիւր սրսկման ժամանակ կրկնակի սրսկումն կատարել, այսինքն երբ հեղուկ դեղը սրսկում ենք, ոչ թէ 4—5 րոպէ պահել, այլ իսկոյն բաց թողնել, որ դուրս ցայտէ, և յետ այնու միայն կրկին սրսկել և այժմ պահել 4—5 րոպէ: Ինչպէս սրսկումն կատարելուց առաջ, այնպէս և սրսկումից յետոյ պէտք է ձեռները մաքուր լւանալ. նոյնպէս ամեն անգամ միզելուց յետոյ, կամ եթէ որեւէ պատճառով ձեռք ենք տալիս առնանդամին, անմիջապէս պէտք է մաքուր լւացւել, որպէսզի պատահաբար չըվարակենք մեր աչքերը սուսուռակի թոյնով. այս բանը շատ երկիւղալի է և կարող է կուրացման պատճառ հանգիստանալ. կրկնում եմ, որ այս բանին առանձնապէս պիտի ուշ դարձնել. ինքս տեսել եմ այդպիսի հիւանդներ, որոնք

իրենց սեփական ձեռքով վաճառել են
իրենց աչքերը և կորցրել տեսողու-
թիւնը:

Սրսկումներն, ինչպէս ասացի, արգել-
ւում են այն դէպքում, երբ միզանցքի
բորբոքումը շատ խիստ է լինում,
օրինակ սաստիկ, անտանելի ցաւ մի-
զելու ժամանակ: Եթէ սրսկումները
սկսելուց յետոյ միզանցքի բորբոքումն
աւելի է խստանում, որը որոշւում է
միզանցքի սաստիկ ցաւով և առատ
թարախահոսութեամբ, այդ դէպքում
ևս պէտք է ժամանակաւորապէս ընդ-
հատել սրսկումները՝ մինչև որ բոր-
բոքման սուր կերպարանքն անցնէ,
որից յետոյ կրկին սկսում ենք սրբա-
կել, բայց աւելի թոյլ լուծւածքով՝
դեղերով:

Սրսկման համար ամենագործածա-
կան դեղն է պրօտօրգօլը, որից վերց-
նում են $\frac{1}{4}^0/0$ -ից մինչև $1^0/0$ լուծւածք
(սկզբում աւելի թոյլ, իսկ յետոյ աւե-
լի ուժեղ):

Սրսկումը կատարում են օրական
3—4 անգամ. դեղը պէտք է պատ-
րաստած լինի սառը վերաթորւած
(дестиллированная вода), այդ պատ-
ճառով էլ անհրաժեշտ է պատրաս-
տել տալ դեղատան մէջ և ոչ տնային
կերպով: Մնացած դեղերից, որ երբեմն
փոխարինում են պրօտօրգօլին, յիշեմ
լարգին կոչւածը, որ մօտաւորապէս
նոյն չափով և նոյն տոկոսի լուծւած-
քով են գործածում: Այդ նոյն նպա-
տակի համար կան և այլ դեղեր,
բայց ես չեմ յիշում, քանի որ ընդ-
հանրապէս սրսկման համար գործա-
ծելիք դեղը պէտք է նշանակէ բժիշկը
և առանց նրա խորհրդի դեղ սրսկելը
պէտք է երկիւղալի համարել, հետևա-
պէս անթոյլատրելի:

Մօտաւորապէս 2 շաբաթ պրօտօր-
գօլի գործածութիւնից յետոյ, մէզը
պէտք է քննութեան ենթարկել և եթէ
զօնօկօկներ այլ ևս չգտնւեն, այն
ժամանակ պրօտօրգօլի սրսկումը պէտք

4 քնդհատել և սկսել այլ դեղերի արական, որոնց նպատակը պէտք է լինի գործել. (вводящая средства), ինչպէս օրինակ 30/0 բօրնիի լուծածք կամ վերամշակման գալի 0,05—0,5 200,0: Այս դեղերը սրտուժ են օրէկան 2—3 անգամ և միզանցքի մէջ պահուժ են մօտաւորապէս 3 բոլէ: Այստեղ էլ աւելի նպատակայարմար է սրտկենախ թոյլ լուծածքներով, ապա աստիճանաբար անցնել աւելի ուժեղներին:

Շատ մասնագէտներ խորհուրդ են տալիս այդ դեղերից, ոչ թէ մեկնումէկը ընտրել և շարունակ գործածել, այլ դեղերը երբէմն փոփոխել:

Բացի վերոյիշեալ բուժման միջոցներից, որոնք վերաբերուժ են սրտկուժներին, սովորաբար տալիս են նոյնպէս ներքին դեղեր, որոնք երկու նպատակի են ծառայուժ, մի կողմից աւելացնուժ են մէզի բանակը, որի նշանակութեան մասին վերը խօսե-

ցինք, իսկ միւս կողմից էլ այդ դեղերից շատերը միզանցքի միջով անցնելիս բարեբար ազդեցութիւն են աւուժ միզանցքի բորբոքուժ մաղասամաշկի վրայ:

Այս դեղերից գործածականներն են $\frac{1}{2}$ գրամանոց սանտալի իւղի կապսիւլները, որից ընդունուժ են օրական 4 կապսիւլ: նշանակուժ են նոյնպէս կօպաիվի բալզամ օրական 3 անգամ ուտելուց յետոյ 15-ական կաթիլ:

Շատ լաւ է ազդուժ նոյնպէս սալօլը, որից տրուժ է օրական 4—6 անգամ $\frac{1}{2}$ գրամ:

Այս բալզամները պէտք է գործածել բաւական երկար ժամանակ, դժբախտաբար այս բալզամները շատ յաճախ վատ են ազդուժ ստամոքսի, աղիքների և մանաւանդ երիկամուժների (почки) վրայ, վերջիններից աւաղատաւով: կօպաիվի բալզամը շատ հիւանդների կաշի վրայ ցան է ա-

ռաջ բերում, միզանցքի մաղամասշկը բորբոքում է, երբեմն լինում է արիւնհոսութիւն և այլն: Այսպիսի գէտքերում պէտք է ընդհատել այդ գեղերի գործածութիւնը: Հիւանդը հանգիստ պէտք է պառկէ, սառը կոմպրեսներ անէ արիւնհոսութեան առաջն առնելու համար տալ էրգոտին և այլ արիւն կանգնեցնող միջոցներ:

Կան և այլ շատ մեղ աւելացնող գեղեր, ինչպէս օրինակ ուրտրոպին և այլն...

Բացի այս գեղերից բազմաթիւ գանազան պատրաստի գեղեր կան, որոնց յայտարարութիւններով լրագրոյնների էջերը լցւած են լինում. սակայն պէտք է ասեմ, որ այս գեղերը մեծ մասամբ ոչ մի օգուտ չեն տալիս հիւանդին, նոքա օգտակար են միայն ծախողի, պատենտի տիրոջ գրպանին: Այդ գեղերը պատրաստող և շուկայ հանող պարոնները միջոցների մէջ ոչ մի խտրութիւն չեն դնում, որպէսզի

իրենց գեղերը ըստ հնարաւորութեան շատ ծախեն և գրպանները լցնեն: Մահացու մեղք պէտք է համարել, եթէ հիւանդը հնարաւորութիւն ունի բժշկի դիմելու, բայց չի դիմում և դնում է որևէ պատրաստի գեղ (патентованное средство) և գրանից սպասում բուժման:

Պէտք է իմանաք, որ այդ գեղերը կոպէկներ արժենալով ձեզ ծախում են մի քանի բուրլով. իւրաքանչիւր գործարանատէր, որ պարագում է պատրաստի գեղեր շինելով, նա այդ գեղը ծախելու, նադգացնելու համար հարիւր-հազարի, երբեմն միլլիօնի յայտարարութիւններ է անում. նա յայտարարութեան համար փող չի խնայում, որովհետև համոզւած է, որ մի գեղեցիկ օր այդ յայտարարութիւնները պէտք է բերեն տալիներ, որ այդ յայտարարութիւնները բնկւամների պէտք է հիւանդասցնեն որոշ կարգի հիւանդների և ստիպեն նոցա գնելու այդ գեղերից:

ՄԻՋԱՆՑՔԻ ՀԱՍՈՒՐԱԿ ԲՈՐԲՈ- ՔՈՒՄՆ

Միզանցքի բորբոքման մօտաւորապէս 5% լինում է այսպէս անւանւած հասարակ՝ ոչ գօնօհօկային բորբոքումն: Մրա պատճառը կարող է լինել կնոջ հետ ամսականի ժամանակ մերձաւորութիւն ունենալը, կամ կեղտոտութիւնից, երբեմն յաճախակի մերձաւորութիւնից:

Միզանցքի հասարակ բորբոքման պատճառ կարող է լինել հեշտոցի, արգանդի հիւանդագին դրութիւնը (շատ յաճախ մլխելուց) և կամ կնոջ պակասարիւնութիւնը, երբ արգանդից հոսող թարախախառն լորձիւնը (ծնոյ) ընկնելով առնանդամի միզանցքի մէջ առաջ է բերում բորբոքումն ըստ երեւոյթին սուսունակի ձևով, բայց առանց նայսէրեան գօնօհօկի: Այսպիսի դէպքերում տղամարդիկ մեղադրում են կնոջը, ենթադրելով թէ նրանից

վարակել են սուսունակով, այն ինչ խեղճ կինը բոլորովին մաքուր և ազատ է յիշեալ վեներական ախտից: Չպէտք է դռնիկ լինել և անմեղ տեղը ուրիշներին մեղադրել. պէտք է մէզը կամ թարախը տալ քննութեան, և խոշորացոյցը կը պարզէ ամեն բան:

Երբեմն էլ տղամարդիկ կասկածելի մերձաւորութիւնից յետոյ, վախենալով որ կարող են սուսունակով վարակւել, միզանցքի մէջ սրսկում են դանազան նախադգուշական դեղեր և այդ դեղերով առաջ բերում հասարակ բորբոքումն:

Առանց գօնօհօկի միզանցքի բորբոքման նշանները շատ աւելի թոյլ են լինում, քան խսկական սուր սուսունակի ժամանակ, սա տեղում է բաւական կարճ ժամանակ. մի քանի օրւայ ընթացքում և կամ ամենաշատը մի երկու շաբթում բոլոր հիւանդագին երեւոյթները անցնում են սովորաբար առանց հետեանքի առանց բարդու-

թիւններէ: Շատ սակաւ դէպքերում հիւանդութիւնը կարող է անցնել մի-
զափամփուշտին և առաջ բերել փամ-
փուշտի բորբոքումն:

Բուժման համար համարեա զործա-
դրում են այն բոլոր միջոցները, ինչ
որ սուր սուսունակի ժամանակ.
սրսկման համար պէտք է վերցնել ա-
ւելի թոյլ դեղեր:

ԽՐՕՆԻՔԱԿԱՆ ՍՈՒՍՈՒՆԱԿԻ ԲՈՒ. ԺՈՒՄՆ

Խրոնիքական սուսունակի բուժման
մասին մենք այստեղ ոչինչ չենք ա-
սի, քանի որ աներաժեշտ է այդպիսի
դէպքերում դիմել բժշկի, այն էլ մաս-
նապէս: Ներս ընդունելու դեղերը
համարեա նոյնն են, ինչ որ սուր սու-
սունակի ժամանակ, այն ինչ տեղային
բուժումն շատ բարդ է և միայն կարող
է կատարել մասնագէտ բժիշկը:

Ի հարկէ հանդիստ կեանքը, կերա-

կուրների ընտրութիւնը, խմիչքներից
խուսափելը որոշ չափով թուլացնում
են խրոնիքական սուսունակի սուր
ախտանիշները, որը և պէտք է նկատի
առնել և վարել այնպիսի կեանք, որ-
պիսին պահանջում է սուր սուսու-
նակի ժամանակ:

ԿՆՈՋ ՍՈՒՍՈՒՆԱԿԸ

Կանանց սուսունակով վարակելու
պատճառը նոյնն է, ինչ որ մենք ասա-
ցինք տղամարդու վերաբերմամբ, — սու-
սունակով վարակած անհատի հետ
ունեցած յարաբերութիւնը: Հիւան-
դութեան ախտանիշներն էլ համարեա
նոյնն են՝ միայն այն տարբերու-
թեամբ, որ կնոջ մօտ սուսունակի մի
քանի ախտանիշներն աւելի թոյլ են.
սրա պատճառն այն է, որ կնոջ մի-
զանցքը աւելի կարճ է, հետեապէս
բորբոքումն աւելի փոքր տարածութիւն
է բռնում և աւելի թոյլ կերպով են

հիւանդագին նշանները առաջ դալիս: Կնոջ սուսունակի մի այլ տարբերութիւնն էլ նրանում է կայանում, որ հրեան կնոջ սուսունակը ինքն իրեն բժշկում է, առանց առանձնապէս յատուկ բուժման դիմելու. բայց սրա հետ միասին պէտք է յիշեմ և այն, որ շատ յաճախ կնոջ սուսունակը տարածւում է միզասեռական օրգանների բոլոր մասերին և առաջ բերում զանազան բարդութիւններ:

Սօսք չկայ, որ այսպիսի լայն տարածումից յետոյ, հիւանդութիւնն ընդունում է խիստ լուրջ կերպարանք և հրեան նոյն իսկ մահւան պատճառ է հանդիսանում: Ահա թէ ինչո՞ւ կնոջ սուսունակին պէտք է լուրջօրէն նայել և ամէն միջոց ձեռք առնել բժշկելու համար:

Սուսունակը վարակելով կնոջ հեշտոցը՝ առաջ է բերում հեշտոցի բորբոքում. վարակւած կինը սկզբում զգում է թեթեւ քոր, որը յետոյ խրա-

տանալով փոխւում է ցաւի, որն առանձնապէս զգալի է լինում ման գալու և միզելու ժամանակ. այնուհետև բորբոքումը տարածւում է դէպի սեռական անդամի շրթունքներին, որոնք ուռչում, կարմրում են, և երեւան է դալիս Թարախախառն լորձիւն, երբեմն խիստ անդուրեկան հոտով: Չը նայելով խիստ ցաւերին և առատութեամբ հոսող Թարախին, հիւանդութիւնը կարճ ժամանակում բուժւում է, եթէ ժամանակին դիմել բժշկի և լաւ հետեւել նրա պատիրաններին:

Բժշկութեան ամենից առաջին պայմանն է մաքրութեան հետեւելը՝ օրական մի քանի անգամ լանալ մարմնի սեռական մասերը և էսմալիի կրուժկայից լանալ—որոգել (спринговать) հեշտոցը սուլեմայի լուծւածքով (2000 մաս ջրին վերցնել մի մաս սուլեմա). սեռական մասերը և ազդերի մէջ տեղը լանալուց յետոյ պէտք է մաքուր սրբիչով չորացնել և տալք ցրել:

և որպէսզի ման գալուց բորբոքւած մասերը իրար չըսուեն և աւելի խնայողանան բորբոքումն, պէտք է սեռական շրթունքների մէջ դեղը բամբակի բարակ փաթեթներ դնել: Սեռական յարաբերութիւնից պէտք է խոյս տալ՝ մինչև որ բոլոր հիւանդագրին երեւոյթներն անցնեն:

Սուսուռնակով վարակւած հեշտոցը ժամանակին չբժշկելով մի կողմից անցնում է միզանցքին, այդտեղից էլ միզափամփուշտին, որը լուրջ հիւանդութիւն է. իսկ միւս կողմից էլ միզանցքի բորբոքումն ընդունում է խրոնիքական ձև:

Կնոջ սուսուռնակի բուժումը համարեայ նոյնն է, ինչ որ տղամարդու սուր սուսուռնակի բուժումը, միայն ի նկատի առնելով որ սրսկումները կատարելը բաւական դժւար է, այդ պատճառով սրսկումները պէտք է կատարէ բժիշկը և կամ փորձաւոր ֆէլդշերուհին:

Եթէ վարակւած կինը չի բժշկում իւր սուսուռնակը և անփութօրէն բարձիւթով է անում, նա կատարում է մահացու մեղք: Այդպիսի կինը սուսուռնակի տարածման աղբիւրն է հանդիսանում. նա հիւանդացնում է իւր ամուսնուն, նա կարող է վարակել ծննդաբերութեան ժամանակ իւր մանկան աչքերը և իւր սեփական երեխայի կուրացման պատճառն լինել: Այդպիսի կինը ինքն էլ պակաս չի տանջւում սուսուռնակի բարդութիւններէ՝ միզասեռական գործարանների բորբոքումից:

Մի կողմը թողնելով կնոջ սուսուռնակի բարդութիւնների նկարագրութիւնը, պէտք է կրկնեմ, որ եթէ կինը մերձաւորութիւնից մի քանի օր յետոյ նկատէ սուսուռնակով վարակման նշաններ, նա պէտք է անմիջապէս դիմէ բժշկին և առանց ժամանակ կորցնելու հիւանդութեան առաջն առնէ ու թոյլ չտայ նրա տարածւելուն:

ԿԱԿՈՒՂ ՇԱՆԿՐ

(Матвій манкръ)

Կակուղ շանկրը առաջ է գալիս այդ հիւանդութեամբ վարակւած անձնու-
ւորութիւնների հետ ունեցած մերձա-
ւորութիւնից:

Վարակման պատճառը՝ թոյնը հան-
դիսանում է Ducrey-Krefting-ի բա-
ցիլը, որը առատութեամբ գտնւում է
շանկրի թարախի մէջ:

Սկզբնական խոցը՝ բշտիկը երևան
է գալիս սովորաբար սեռական յարա-
բերութիւնից մէկ կամ երկու օր յե-
տոյ, սեռական անդամի վրայ:
Տղամարդկանց մօտ սովորաբար թլի-
փի ներքին մակերևոյթի վրայ, ան-
դամի գլխիկի, միզանցքի բացւածքի
վրայ և կամ անդամի ուրիշ մասե-
րում. իսկ կանանց մօր սեռական
շրթունքների և կամ հեշտոցի անցքի
վրայ:

Շանկրային խոցը կարող է լինել

մի կամ մի քանի հատ. սոցա թիւը
ժամանակի ընթացքում կարող է շա-
տանալ, եթէ հիւանդը չհետևէ մաք-
րութեան և իւր սեփական ձեռքով
խոցի թարախը այս ու այն կողմ տա-
րածէ:

Ինչպէս ասացի, մերձավորութիւ-
նից մի կամ երկու օր յետոյ վա-
րակման տեղը կարծրում է, իսկ յետոյ
այդ տեղում երևան է գալիս թարա-
խակալած շանկրային բշտիկը. սովո-
րաբար հիւանդութեան երրորդ օրը
թարախով լի բշտիկը պատուում է և
առաջ է գալիս կակուղ շանկրի խոցը,
որ մեծ մասամբ կլորաձև է լինում,
յատակը խորտ ու բորտ և փափուկ:

Կակուղ շանկրի խոցը խոր ընկած է
լինում, ափերը քերւած. խոցից հո-
սում է թարախ, իսկ եթէ քիչ սեղմենք՝
նոյնպէս արիւն: Այս բոլոր նշանները
բնորոշ են կակուղ շանկրի համար, ո-
րով և սա տարբերւում է սիֆիլիսային
կոշտ շանկրից:

Եթէ կակուղ շանկրը անմիջապէս բուժման ենք ենթարկում և խստօրէն հետևում մաքրութեանը, այն ժամանակ մի քանի շաբթուա խոցը անցնում է և հիւանդն առողջանում. հիւանդութեան խրօնիքական ընթացք ստանալուն նպաստում է հիւանդի անմաքաւութիւնը, երբ հիւանդը խոցից հոսող թարախը տարածում է վէրքի շուրջը և այդպիսով նոր խոցերի առաջանալուն պատճառ է հանդիսանում:

Բուժման համար մասնագէտները գործ են ածում այրող դեղեր, երբեմն էլ, եթէ հարկ է լինում շանկրային խոցը հեռացնում են կտրելով: Բուժման այս եղանակը միայն մասնագէտ բժշկի գործ է և պէտք է միշտ բժշկին դիմել:

Կակուղ շանկրի խոցը կարելի է բժշկել նոյնպէս զանազան փոշիների փաթեթներով՝ վերակապով: Պէտք է շանկրային խոցը լւանալ բորակային

թթւումի (борная кислота) լուծածքով (մի լաժակ եփած մաքուր ջրին $\frac{1}{2}$ թէյի գդալ բորակային թթւում). որպէսզի խոցը լւանալիս չգրգռենք և արիւնհոսութեան պատճառ լինենք, պէտք է բամբակը թրջել վերոյիշեալ լուծածքի մէջ և ապա մրգել խոցի վրայ, այնուհետև մաքուր չոր բամբակով զգուշութեամբ չորացնել լապած վէրքը և վրան ցանել եօդօֆորմի փոշի, ապա դնել մաքուր մաուլէ, բամբակ և թոյլ կերպով անդամը փաթաթել:

Այս գործողութիւնը պէտք է ամենայն զգուշութեամբ և մաքուր կերպով ամեն օր կրկնել. եթէ փաթեթը բանալուց նկատուում է որ մաուլէն կպած է խոցին, այդպիսի դէպքում ոչ թէ կոպտութեամբ պէտք է մաուլէն պոկել, այլ պէտք է բորակային լուծածքով մաուլէն թրջել և քիչ ըսպատել՝ մինչև որ խոցից պոկւէ. այլապէս մենք պատճառ կը լինենք խոցից

խիստ արիւնհոսման և վէրքի բու-
ժումն շատ դանդաղ կը լինի:

Նօդօֆօրմից շատ սաստիկ հոտ է
գալիս. այդ պատճառով էլ երբեմն
ցանեւու համար վերցնում են քսէրօ-
ֆօրմ. սակայն պէտք է ասեմ որ, ա-
ռաջինը աւելի լաւ է և շուտ է բժըշ-
կում. որպէսզի սրա հոտը պակասեց-
նենք, պէտք է շատ զգուշութեամբ
ցանենք վէրքի վրայ, որ հիւանդի հա-
գուստը բոլորովին չթաթախի և հո-
տի տարածումն ուժեղացնի:

Շանկրով վարակւած մարդը պէտք
է ալքոհոլային խմիչքներ չգործածէ,
սահմանափակէ զանազար շարժումնե-
րը, ման գալն և մանաւանդ ձի նըս-
տելը. իսկ մերձաւորութիւնը խստօ-
րէն արգելւում է.

Եթէ շանկրով վարակւածը ճշտու-
թեամբ կատարէ բոլոր ասածներս,
այն ժամանակ շանկրային խոցը հեշ-
տութեամբ կը բուժւի առանց զանա-
զան բարդութիւնների:

Անմաքրասէր, արեհոդ, թուլակազմ
և ընդհանրապէս հիւանդոտ մարդ-
կանց մօտ շանկրը տեղակայան կեր-
պարանք է ստանում, խիստ հոտ է
գալիս և շատ դժւարութեամբ է բուժ-
ւում:

ՇԱՆԿՐԱՅԻՆ ԲՈՒԲՕՆ

Կակուղ շանկրի բարդութիւններից
ուշադրութեան պէտք է առնել այս-
պէս անւանւած բուբօնը, որը շատ յա-
ճախ է պատահում և որի առաջ գա-
լուն առանձնապէս նպաստում է ոտով
կամ ձիով երկար պտտելը, զանազան
շուրժումները և այլն:

Բուբօնի ուռոյցքը, որը ոչ այլ ինչ
է՝ եթէ ոչ գեղձերի բորբոքումն, լի-
նում է աճուկներից մէկում կամ եր-
կու կողմի աճուկներում (паховая
область):

Հիւանդութեան սկզբում մեծանում
է գեղձերից մէկը, այնուհետեւ դրան

հետեւում է հարեան գեղձերի ուռչելը: Ուռոյցքը սկզբում լինում է փոքր կաշնի չափ, որը յետոյ մեծանում և հասնում է մինչև ձւի մեծութեան: Այս բորբոքման տեղում մաշկը կարմրում է, հիւանդը տաքութիւն է տալիս, սարսափելի ցու է զգում մանաւանդ շարժելուց և ման գալուց. վերջապէս ուռոյցքը հուստնանում է, այսինքն թարախակալում է և ապա ծակւում ու թարախը դուրս է հոսում: Մաքրութեան հետեւելով բուրօնի ծակւած տեղը շուտով սպիանում է և հիւանդը առողջանում է:

Բուրօնը երեւալուց պէտք է միջոցներ ձեռք առնել, որ նա չմեծանայ և չթարախակալէ, այս նպատակով հիւանդին պէտք է հանգիստ պառկեցնել, ուռոյցքի վրայ սառոյց դնել, սառը կոմպրէսներ անել, որոնց միջոցով էլ բորբոքումը կարող է անցնել առանց թարախակալելու և ծակւելու: Եթէ վերոյիշեալ միջոցները չեն

օգնում և ուռոյցքը շարունակ մեծանում է, այն ժամանակ պէտք է աշխատել, որ ուռոյցքը շուտ հասունանայ, այս նպատակով ուռոյցքի վրայ դնում են տաք ջրի պարկ (пузырь) և տաքացնող կոմպրէսներ (согревающій компресс):

Ուռոյցքը հասունանալուց պէտք է օպերացիայի ենթարկել՝ ուռոյցքը բաց անել, սա ի հարկէ բժշկի գործ է և պէտք է ժամանակին դիմել բժշկի, որպէսզի ուռոյցքը ինքն իրեն չծակւի:

Կակուղ շանկրի և նրա բարդութիւնների մասին խօսքս ընդհատելով, մի քանի խօսքով դասնանք վեներական ախտերի նախազգուշական միջոցներին:

Բժիշկները վաղուց հաստատած են, որ վեներական ախտերով մեծ մասամբ վարակւում են հարբած դրութեան մէջ կասկածելի անձանց հետ մերձաւորութիւն ունենալուց:

Վարակման համար նպաստաւոր պայմաններ են նորկայացնում նոյնպէս այլ հանգամանքներ, այսպէս օրինակ առնանդամի մաշկի վրայ եղած ամենափոքր քերթւածքից շատ հեշտութեամբ կատարւում է վարակումն. ինչպէս սիֆիլիսի այնպէս և կակուղ շանկրի թոյնն ընկնելով այդ քերթւածքի մէջ՝ անցնում է արեան և վարակում մարդուն: Նոյնպէս միզանցքի բացւածքի լայն լինելուց շատ հեշտութեամբ սուսունակի թոյնը ընկնում է միզանցքի մէջ և բորբոքումն առաջ բերում:

Վարակումից խոյս տալու համար առաջարկւում է առնանդամի լւացումն զանազան ախտահանիչ միջոցներով, կօնդօմների, վազելինի գործածութիւնը մերձաւորութեան ժամանակ և այլն: Անշուշտ այս ամենը քիչ ու շատ սահմանափակում են վարակումը, բայց սոցանից և ոչ մէկը չի ներկայանում

ինչպէս արմատական միջոց, մանաւանդ կանանց համար:

Ինչպէս արմատական միջոց միշտ մատնացոյց է արւած և մենք էլ առաջարկում ենք՝ ժուժկալուծիւնը, որի համար անհրաժեշտ են առողջապահիկ պայմաններ՝ ոգեկից խմիչքներից հրաժարելը, մի կողմը թողնել ծուլութիւնը և ընդհակառակը պարտաւել թէ՛ մտաւոր և թէ՛ ֆիզիքական աշխատանքներով: Սյս բոլորին իբրեւ հետեանք այն կը լինի, որ երիտասարդը համեմատաբար աւելի վաղ անկախ ու աշխատաւոր կը դառնայ և ուրեմն հնարաւորութիւն կ'ունենայ ժամանակին օրինաւոր կեանքի ընկեր ընտրել և ամուսնանալ:

Իւրաքանչիւր պատանի, իւրաքանչիւր, երիտասարդ պէտք է հաստատ համոզւած լինի, որ իւր ապագայ երջանկութեան ղեկը իւր ձեռքին է և ոչ ուրիշի:

Իւրաքանչիւր անհատ պէտք է հաս-

տառ իմանայ, որ բոլոր վեներական ախտերի տարածման և վարակման պատճառն ինքն անհատն է:

Եթէ խօլերայի, ժանտախտի կամ տիֆի դէմ մենք իբրև առանձին անհատներ անգոր ենք կուեկու, եթէ այդ համաճարակներին դիմադրելու համար մեզ ընդառաջ չեն գալիս պետութիւնը, զանազան ժողովրդական, հասարակական կազմակերպութիւնները և մենք զոհ ենք գնում այդ համաճարակներին, դա այնքան ցաւալի չէ, որքան ցաւալի է վեներական ախտերին զոհ գնալը, քանի որ այս դէպքում մեծ մասամբ մեղաւոր է հանդիսանում ինքը անհատը՝ վեներական այս կամ այն ախտով վարակւողը:

Շատերը վեներական ախտերի տարածումը վերադրում են պետութեան և հասարակական կազմակերպութիւնների, սանիտարական մարմինների անսխալութեանը. սակայն պէտք է սսել, որ վեներական ախտերի տա-

րածումն ամբողջովին բարդել վերոյիշեալ մարմինների վրայ օխալ ենթադրութիւն է: Իւրաքանչիւր անհատ ինքը պէտք է զգոյշ լինի վարակելուց՝ հիւանդանալուց այդ ախտով:

Սանիտարական մարմինները, հասարակական կազմակերպութիւններն անշուշտ կարող են նպաստել վեներական ախտերի սանձման փականման, ժողովրդական դասախօսութիւններ կազմակերպելով, հանրամատչելի բրօշիւրներ հրատարակելով, պարբերական մամուլի միջոցով հասկացնելով, բացատրելով վեներական ախտերի ֆիստակարութիւնը, նրա քայքայիչ յատկութիւնը և մահաւանդ օրինաւոր գործ՝ աշխատանք տալով այն կանանց, որոնք հացի խնդրի՝ չքաւորութեան պատճառով շատ յաճախ ստիպւում են իրենց մարմինը ծախելու և այդպիսով վեներական ախտերի տարածման նպաստում:

Այժմ տեսնենք թէ ով է վեներա-

կան ախտերի տարածման պատճառը՝ աղբիւրը:

Այս ախտերի տարածման գլխաւոր աղբիւրը ներկայանում են պոռնկանոցները (պէտք է սրան կցել նոյնպէս այս ամօթաբեր հիմնարկութիւններից դուրս մնացած անթիւ անհամար, մանաւանդ մեծ քաղաքներում, շրջիկ կանալք՝ պոռնիկները), որ իրենց հարազատ յաճախորդներին վարակելով զանազան վեներական ախտերով պատճառ են լինում հազարաւոր, միլիոնաւոր երիտասարդ կեանքերի զոհման, մաքուր ընտանիքի, ամուսնական կեանքի պառակտմանը, հիւանդոտ սերնդի առաջ զարուհի և սոցալանվերջ տանջանքներ քաշելուն:

Վարակման՝ հիւանդութեան տարածման մի այլ աղբիւրը, կամ աւելի ճիշտ պատւաստողը հանդիսանում է երիտասարդութեան մեծագոյն մասը, որոնք վարակելով այս ախտերով այնուհետեւ բերում և պատւաստում են իրենց ընտանիքին:

Ուրեմն մի կողմից պէտք է կռիւ պոռնկութեան դէմ, իսկ միւս կողմից էլ պէտք է պատանիներին դաստիարակել առողջ հոգով, բարոյապէս, բացատրելով նոցա ժուժկալութեան և ողջախոհութեան մեծ նշանակութեան մասին:

Ինչպէս պոռնկանոցների, նոյնպէս և շրջիկ կանանց մարմնի օրէնքով ընդունւած բժշկական քննութիւնը չը պէտք է ընդունել իբրեւ նախազգուշական միջոց և կամ քիչ ու շատ նըպաստող վեներական ախտերի սահմանափակման:

Պէտք է իմանալ, որ երբեմն նոյն իսկ այդ դժբախտ քննութիւնը պատճառ է հանդիսանում հիւանդութեան աւելի խիստ տարածման: Անփորձ երիտասարդը հաւատալով քննութեան ենթարկած կնոջը՝ խաբւում և վարակում է որեւէ վեներական ախտով:

Ձէ որ նախ անհնարին է այդպիսի

մակերեսութային քննութեամբ որոշել
կնոջ վարակած լինելը, երկրորդ՝ չէ՞
որ բժշկական քննութեամբ առողջ ըն-
դունւած կինը կարող է վարակւած
լինել, քայց դեռ ևս առանց արտաքին
տեսանելի նշանների՝ ծածկւած ժա-
մանակաշրջանում. կամ չէ՞ որ առողջ
դատւած կինը կարող է հէնց առաջին
խսկ մերձաւորութիւնից յետոյ վարակ-
ւել և անմիջապէս վարակել հետևեալ
զոհին՝ յաճախորդին:

Վերջապէս ցաւալի է և այն պրօ-
ցէդուրան, երբ բժիշկը գնում է քննե-
լու այդ կանանց: Սա օրէնքով ըն-
դունւած մի տեսակ վերաւորանք է
կանանց վերաբերմամբ և սխալ դա-
տողութիւն իւր մարմինը ծախող կնոջ
առողջութեան վերաբերմամբ. և զրա
ցաւալի հետևանքն այն է, որ կարծես
թէ այդ քննութիւնից յետոյ հրաժեցէք
են անում յաճախորդներին առելով՝
«ինչդեմ մի վախենաք, մենք արդէն
քննութեան են ենթարկած, կարող էք

առանց երկիւղի բաւականութիւն տալ
ձեր սեռական պահանջներին»:

Պէտք է ասեմ, որ մենք ոչ իրաւա-
բանական և ոչ էլ բարոյագիտական
տեսակէտից իրաւունք ունենք քննելու
միայն կնոջը: Եթէ մենք բժշկական
քննութիւն ենք նշանակում պոռնիկա-
նոցի կամ շրջիկ կանանց մարմնի՝ վե-
ներական ախտերից ազատ լինելուն
համար, ինչո՞ւ համար մենք չենք նը-
շանակում քննութիւն այդ նոյն հիմ-
նարկութիւնները յաճախող աղամարդ-
կանց վերաբերմամբ. չէ՞ որ այդ աղա-
մարդիկն են վարակում յիշեալ կա-
նանց:

Այս բանը պէտք է համարել կնոջ
ինքնասիրութեան բռնաբարում. և
եթէ այդպիսի մի գործողութիւն
թոյլատրելի է եղել հին ժամանակ-
ները, այսօր պէտք է գործածութիւ-
նից հանել այդ և պէտք է ընտրել
արմատական միջոցներ, առանց այս

կամ այն սեռի կամ անհատի ինքնասիրութեան շօշափման:

Իսկ այս բանի մէջ մեզ ընդառաջ պէտք է գոյ ոչ թէ միայն պետութիւնը, հասարակական կազմակերպութիւնները, այլ և ամեն մի անհատ:

Գալով դաստիարակութեան պէտք է յիշեմ, որ ծնողները ամեն կերպ պէտք է հոգ տանեն իրենց երեխաների ինչպէս առողջապահիկ կացութեան համար, նոյնպէս և նոցա բարոյագիտական վգացմունքների դարգացման համար:

Սարսափելի մեծ սխալ, մահացու մեղք են գործում այն հայրերը, որոնք իրենց երեխաների հետ խիստ, դաժան կերպով են վարւում:

Կորստաբեր հեռանքների պատճառ են հանդիսանում այն ծնողները, որոնք իրենց երեխայի գործած սխալմունքի համար ծեծում, հայհոյում են:

Դաստիարակութեան այս ձևը սխալ է և նախատեսելու արժանի: Այդպիսի

դաստիարակութիւնը երեխային միայն փորձանքների անգունդը գլորել կարող է:

Երեխայի իւրաքանչիւր սխալը պէտք է ամենայն մեղմութեամբ, ամենայն քաղցրութեամբ, կենդանի օրինակներով, համբերութեամբ բացատրել, հասկանալի դարձնել մատաղ ուղեղին:

Որդու և հօր, դստեր ու մօր միջև բացի ծնողական և որդիական կապից պէտք է լինի և ընկերական կապ: Պատանին կամ մատաղ աղջիկը պէտք է ազատ լինեն իրենց ծնողների վերաբերմամբ, նոքա պէտք է այնպէս դաստիարակւած լինեն, որ առանց քաշուկու կեանքի դժուար պայմաններում, սխալմունքների ենթարկւելուց միշտ գիմեն իրենց ծնողներին, իրրև մեծ ընկերոջ, նոցա խորհուրդը հարցնեն և ոչ թէ ծնողների սարսափից թազցնեն և կամ այլ ճանապարհ որո-

նեն իրենց սխալմունքը ուղղելու համար:

Իւրաքանչիւր երիտասարդ պէտք է իմանայ, որ սեռական զգացմունքներին բաւականութիւն տալով շրջիկ, պոռնիկ կանանց հետ՝ կը նշանակէ իր սեփական առողջութիւնը վտանգի ենթարկել:

Նախ քան ամուսնանալը, նախ քան հասունութիւնը, պէտք է խոյս տալ մերձաւորութիւնից, այլապէս նորա շեղուում են բնութեան սահմանած ուղիղ ճանապարհից և զրկուում են ամուսնական կեանքի ապագայ բարիքներից:

Ո՞ւմ չեն յայտնի վեներական ախտերի տարած բազմաթիւ զոհերը, ո՞ւմ չէ յայտնի այն ծանր հիւանդագին դրութիւնը, որ ստեղծուում է սիֆիլիսը. ո՞ւմ չէ յայտնի այն բոլոր ջղային հիւանդութիւնները, խեղադարութիւնը, որ առաջ է գալիս սիֆիլիսի վարած կումից:

Պատանիները պէտք է իմանան այս բոլորը, պէտք է խոյս տան մինչև ամուսնանալը մերձաւորութիւն ունենալ կասկածելի անձնաւորութեանց հետ. սեռական ցանկութիւններին չը պէտք է ստորուկ դառնալ և թուամորթութեան գիրքն ընկնելով բաւարարել վաղաժամ սեռական զգացումները:

Պատանիներ և երիտասարդութիւն, եթէ դուք սիրում էք մի բարձր գաղափար, եթէ ձեր մէջ բողբոջում է ապագայում սիրելու ու սիրելու զգացմունքները, եթէ դուք ձեր մարմնաւոր առաջ պատկերացնում էք ձեր ապագայ հարսնացւի, մաքուր, անարատ հոգին ու մարմինը, ինչո՞ւ դուք ես նոյնը չպատրաստէք նրա համար: Միթէ արդարացի է միայն օրիորդից պահանջել մաքուր, յստակ անցեալ. միթէ բարոյագիտութեան պահանջներին համապատասխանում է շատ շա-

տերի կենցաղը, անց կացրած շալոյտ
օրերը և դրա հետ միասին նոցա ա-
նարդարացի պահանջները ամուսնա-
ցող օրիորդից:

Բժ. Վ. Խաչատրեանց

2986

900
50

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0074246

1-30

Ch. 8-4